

STAVOVI ČLANICA MODS-a

o očuvanju bezbednosti dece
u programima i aktivnostima
organizacija

Mreža organizacija za decu Srbije MODS

autor: Tijana Karić Zorić

MODS, 2021.

www.zadecu.org

office@zadecu.org

Sadržaj

Uvod	4
Procedura.....	4
Uzorak	4
Nalazi.....	6
Zaključci i preporuke	11
Summary	12

Zahvaljujemo se Australijskoj ambasadi koja je u punoj meri posvećena zaštiti dece od nasilja i podržala napore Mreže organizacija za decu Srbije da pruži praktične smernice svima onima koji žele da se njihova organizacija na sistematičan način bavi zaštitom dece i bude u najvećoj mogućoj meri bezbedno okruženje za svako dete.

Sadržaj publikacije je isključivo odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove Australijske ambasade.

Uvod

Cilj istraživanja je bio određivanje polazne tačke, odnosno procena stavova organizacija članica MODS-a o očuvanju bezbednosti dece u programima i aktivnostima organizacija. Ovim istraživanjem procenjeni su stavovi o važnosti i neophodnosti usvajanja i primene politike očuvanja bezbednosti dece na nivou organizacije, pretpostavke o obuhvatu politike i ciljnim grupama, kao i eventualno postojanje predrasuda o nasilju nad decom.

Procedura

Upitnik primenjen u istraživanju stavova članica o procedurama za očuvanje bezbednosti dece napravljen je na osnovu pregleda literature u vezi sa temom, a naročito priručnika za obuku „Razumevanje očuvanja bezbednosti dece“ organizacije Keeping Children Safe¹. Upitnik je sadržao nekoliko uvodnih pitanja koja su se odnosila na veličinu organizacije i domen u kom ona deluje, kao broj dece koji dolazi u kontakt sa organizacijom. Pored toga, pitanja su uključivala i dosadašnja iskustva sa postojanjem nasilja nad decom u okviru organizacije i reakcijama organizacije u tim slučajevima. Nekoliko pitanja se odnosilo na ciljne grupe za zaštitu putem smernica i pretpostavke o tome ko treba da ima odgovornost u sprovođenju očuvanja bezbednosti dece. Deset stavki uključivalo je stavove o nasilju nad decom. Takođe, od ispitanika je traženo da procene činioce u organizaciji koji mogu da utiču na to da nasilje nad detetom ne bude prijavljeno, odnosno procenjivan je kapacitet organizacije da prepozna eventualne prepreke u prijavljivanju nasilja nad detetom.

Uzorak

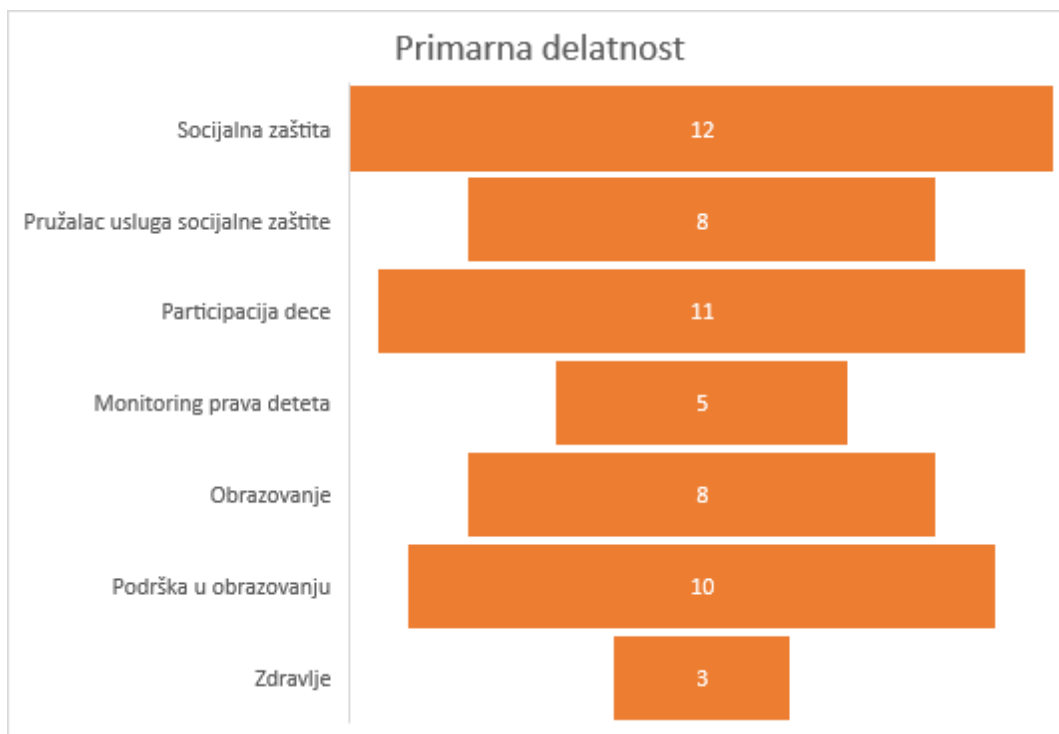
U istraživanju je učestvovalo 28 od ukupno 100 organizacija članica MODS-a, osnovanih između 1963. i 2017. godine. Jedanaest organizacija je iz manjih gradova, dok je 17 iz velikih gradova. U proseku, organizacije dolaze u kontakt sa 44 na nedeljnom nivou (neke organizacije se bave zagovaranjem, pa ne dolaze u direktni kontakt sa decom, dok je najveći broj prijavljene dece 300). Upitnik su popunile 23 osobe iz menadžmenta/uprave, 3 stručna saradnika/saradnice i dve

¹ Keeping Children Safe. (2014). *Understanding child safeguarding. A facilitator's guide.*

koordinatorke programa. Kada su u pitanju delatnosti kojima se organizacija bavi, najviše njih se bavi socijalnom zaštitom, podrškom u obrazovanju i participacijom dece (Grafik 1).

Grafik 1. Delatnosti organizacija učesnica u istraživanju.

Ciljne grupe dece kojima se organizacije bave uključuju:

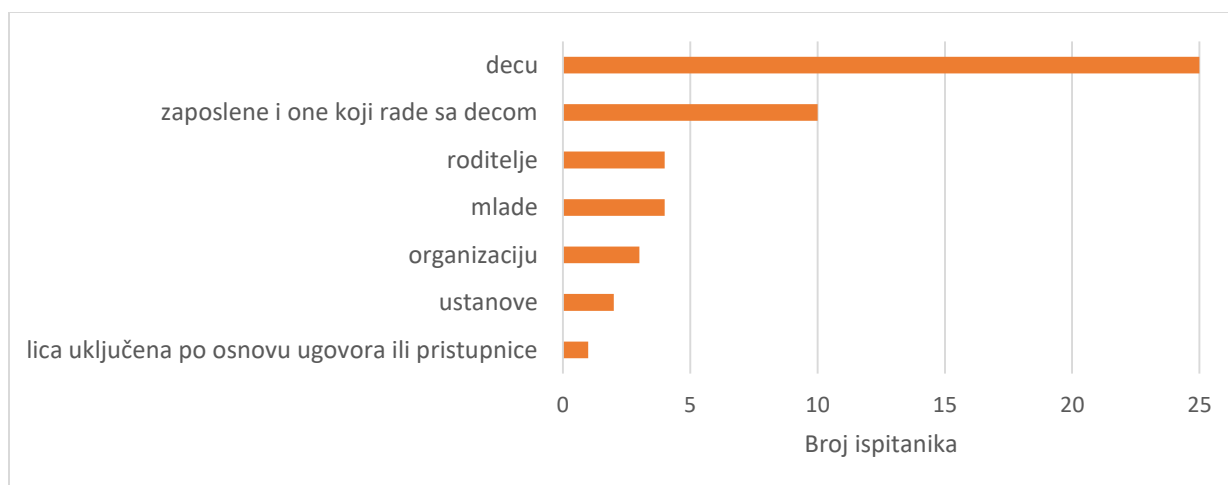
- Svu decu;
- Decu sa problemima u ponašanju;
- Decu u uličnoj situaciji;
- Decu bez roditeljskog staranja ili u riziku da izgube roditeljsko staranje;
- Decu iz alternativne brige;
- Decu sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom;
- Decu žrtve nasilja;
- Decu žrtve trgovine ljudima;
- Decu iz marginalizovanih grupa (Romi, izbeglice);
- Roditelje.

Nalazi

Nešto preko tri četvrtine organizacija (78,6%) ima definisane procedure za očuvanje bezbednosti dece, a od tog broja dve trećine (77%) ima procedure formalizovane u obliku dokumenta, politike. Sve organizacije smatraju da je izuzetno važno da organizacije koje rade sa decom imaju politiku za očuvanje bezbednosti dece. Takođe, sve organizacije su saglasne da je neophodno da organizacije koje rade sa decom imaju definisane ove smernice.

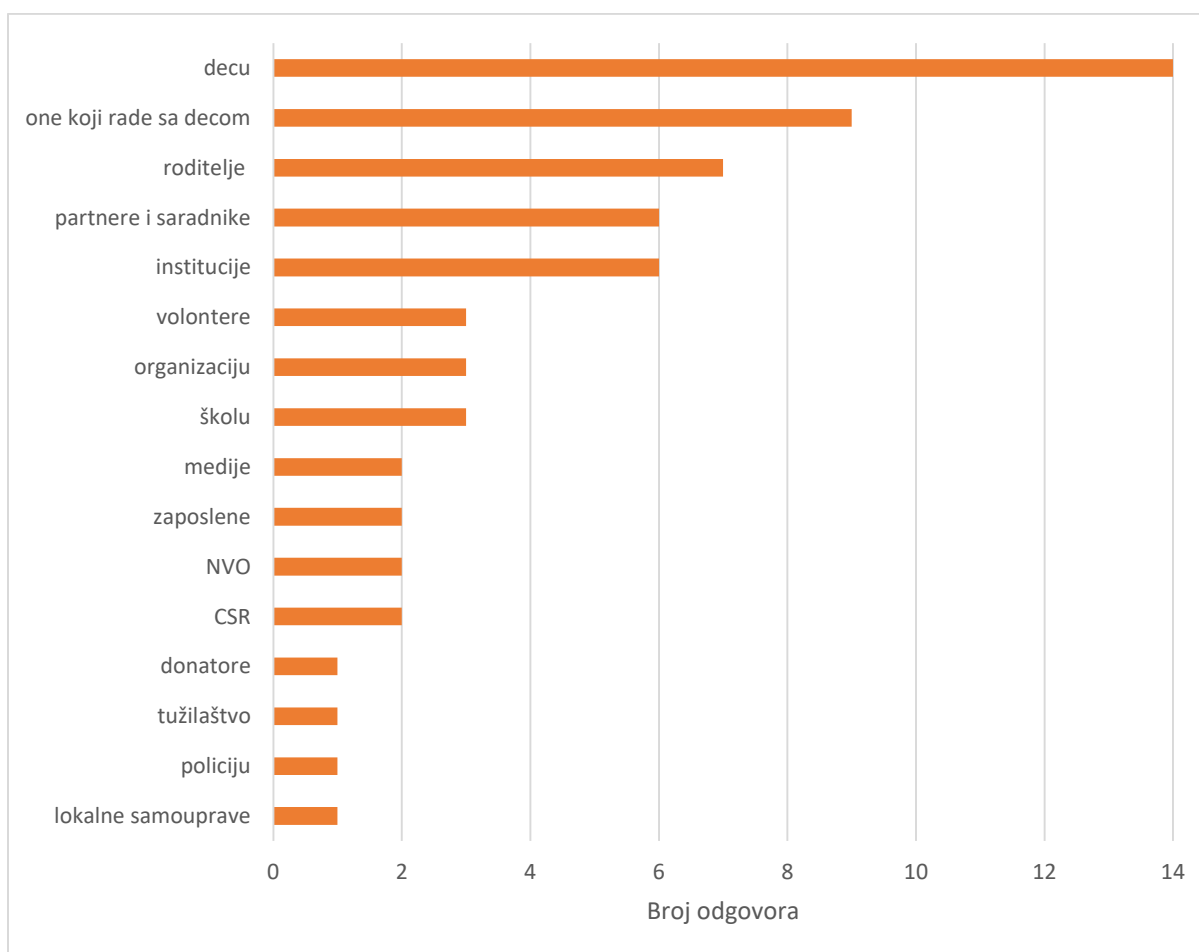
Na pitanje koga sve treba da štite smernice za očuvanje bezbednosti dece, organizacije (očekivano) odgovaraju decu (i mlade) u najvećem broju slučajeva (Grafik 2). Takođe, neke od njih prepoznaju i zaštitu zaposlenih, naročito onih koji rade direktno sa decom, ali i zaštitu same organizacije. Međutim, broj odgovora koji uključuju grupe izvan grupe dece je mali, te bi to trebalo razmotriti prilikom pripreme za kreiranje smernica.

Grafik 2. Meta zaštite smernica za očuvanje bezbednosti dece.

Kada je u pitanju obuhvat aktera koji treba da budu pokriveni smernicama/politikom za očuvanje bezbednosti dece, članice najpre navode decu, a zatim profesionalce koji dolaze direktno u kontakt sa decom (Grafik 3). Neke organizacije prepoznaju i druge aktere, poput roditelja ili partnera i spoljnih saradnika. Međutim, ispitanici su navodili i aktere iz šireg društvenog konteksta, npr. škole, medije, tužilaštvo. Neki od njih, prema pravilima kreiranja smernica za očuvanje bezbednosti dece, ne mogu da budu obuhvaćeni ovim dokumentom, te je ovo pitanje jedno od onih na koje je potrebno staviti fokus u radu na kreiranju ili adaptiranju postojećih smernica.

Grafik 3. Akteri koji treba da budu obuhvaćeni smernicama za očuvanje bezbednosti dece.

Slučaj sumnje ili dokazanog nasilja nad detetom, ili saznanje da je dete žrtva nasilja, u iskustvu ima 57% organizacija. Najčešći vršioци nasilja su članovi porodice (uglavnom roditelji, 7 organizacija),

osobe iz bliskog okruženja deteta (npr. komšija, 2), nastavnik u školi (1), vršnjaci (5), institucije (1). U dve organizacije je zaposleni u organizaciji ili na programu vršio nasilje nad detetom, a u jednom slučaju je nasilje na detetom vršio zaposleni u drugoj organizaciji koja radi sa decom. Najčešće se radilo o fizičkom nasilju, zatim o seksualnom nasilju i zlostavljanju, o zanemarivanju, a u manjem broju slučajeva o emocionalnom i verbalnom nasilju, silovanju i trgovini ljudima. Ispitanici su naveli da su upoznati i sa primerima iz drugih organizacija koje rade sa decom (npr. Petnica, škola glume, domovi za brigu o deci, druge organizacije), i u velikom broju slučajeva navode se škole kao mesta na kojima se nad decom vrši nasilje.

Kada su u pitanju reakcije na nasilje počinjeno u okviru organizacije, saradnici učinioci su odmah udaljeni od dece, došlo je do prekida radnog odnosa i prijavljeni su nadležnim organima. Takođe, u slučaju kada je nasilje počinjeno od strane zaposlenog u drugoj organizaciji, to je prijavljeno organizaciji kod koje je zaposlen. U ostalim slučajevima, kada se radi o saznanju o izvršenom nasilju van organizacije, neke organizacije su reagovalе prijavom nadležnima (CSR, policija), organizovanjem psihološkog savetovanja, prijavom nadležnom ministarstvu (kada je u pitanju nasilje u domu za decu sa smetnjama u razvoju), angažovanjem advokata za rad sa porodicom, i razgovorom sa stručnom službom u školi. Nekoliko organizacija navelo je da su reagovalе u skladu sa „internim procedurama, pravilnicima ili protokolima za zaštitu dece“.

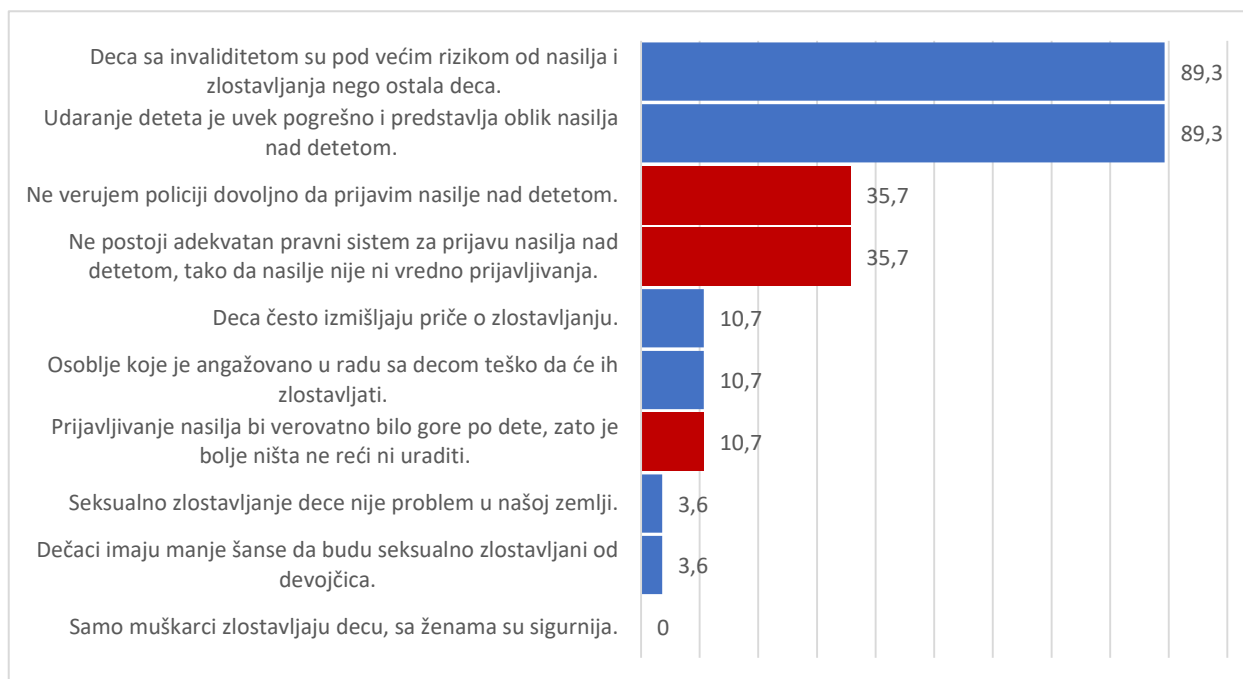
Na pitanje ko treba da vodi brigu o očuvanju bezbednosti dece u organizaciji, ispitanici su najčešće navodili sve zaposlene i one koji dolaze u kontakt sa decom, po bilo kom osnovu. Takođe, naveli su da to treba da bude i osoba zadužena za sprovođenje procedura. Jedna organizacija je opisala jasnu proceduru za prijavu nasilja, koja uključuje najpre koordinate program, zatim direktora organizacije, upravni odbor i na kraju skupštinu organizacije. Međutim, nekoliko ispitanika navelo je da za zaštitu dece od nasilja u organizaciji treba da bude odgovorna osoba sa stručnim znanjem (pedagog ili psiholog), poverenik za dečija prava, kao i društvo u celini. Iako su svi ovi akteri nedvosmisleno odgovorni za sprovođenje zaštite dece od nasilja, iz ugla smernica ovakav pristup može biti problematičan jer smanjuje broj odgovornih do kojih može doći informacija o nasilju ili zlostavljanju deteta. U priručnik za izradu smernica/politike za očuvanje bezbednosti dece

trebalo bi obratiti pažnju na ove nalaze, pri čemu treba napraviti razliku između interne odgovornosti (odgovornost unutar organizacije) i odgovornosti spoljnih saradnika i drugih organizacija ili institucija sa kojima organizacija saraduje, na koje je upućena ili kojima treba da prijavi nasilje.

Ispitivanje stavova učesnika u istraživanju dovelo je do nekoliko značajnih uvida. Najpre, veoma mali broj ispitanika (jedan ili nijedan) saglasni su sa stavovima koji predstavljaju zablude o nasilju nad decom, poput „Dečaci imaju manje šanse da budu seksualno zlostavljani od devojčica“ (Grafik 4). takođe, najveći broj ispitanika slaže se da je udaranje deteta uvek fizičko nasilje, te da su deca iz ranjivih grupa podložnija nasilju od ostale dece. Međutim, zabrinjavajući su podaci prikazani crvenom bojom na grafiku 4. Naime, trećina ispitanika nema poverenja u pravosuđe i policiju, te smatraju da zbog toga nasilje nije vredno prijavljivanja. Takođe, troje ispitanika smatra da bi prijavljivanje nasilja donelo više štete detetu nego koristi. Ovi odgovori ukazuju na potencijalno veliki problem u kredibilitetu i saradnji sa policijom i pravosuđem kada je u pitanju zaštita dece od nasilja i zlostavljanja.

Grafik 4. Procenat ispitanika koji je saglasan sa navedenim stavkama.

Na kraju, od ispitanika predstavnika organizacija traženo je da prepoznaju koji su to činioci koji bi mogli sprečiti dete da prijavi nasilje ili zlostavljanje, te prepreke za zaposlene da prijave kolegu ili kolegenicu kao učinioce nasilja. Kada je u pitanju prijavljivanje nasilja od strane deteta, ispitanici su naveli strah (6), stid (3), nepoverenje (3), kao i neprepoznavanje nasilja od strane deteta (2), prethodno loše iskustvo prilikom prijavljivanja nasilja, (1) kao i lojalnost nasilniku (najčešće roditelju, 2). Međutim, organizacije su navele i da i neznanje o tome kako dete može da prijavi nasilje ili nepostojanje definisane procedure mogu da spreče dete da nasilje prijavi. Ovo su činioci koji se direktno tiču smernica za očuvanje bezbednosti dece i ovi uvidi su veoma značajni. U devet slučajeva ispitanici su odgovorili da nema prepreka da dete prijavi nasilje. Iako bi ovo bio najbolji slučaj, ovaj podatak se mora uzeti sa rezervom jer je moguće da ispitanici nisu prepoznali potencijalne rizike po dete u slučaju da ono prijavi nasilje.

Govoreći o činiocima koji mogu da spreče zaposlene u organizaciji da prijave saznanje o nasilju nad detetom, ispitanici su naveli strah (2), solidarnost sa kolegom (1), potencijalni udeo u odgovornosti (1), nedovoljnu svest o važnosti prijavljivanja (1), ali i u dva slučaja neznanje o ili nepostojanje procedura za prijavu. Ponovo, u čak 19 slučajeva kao odgovor navedeno je da ništa ne bi moglo sprečiti zaposlene da prijave kolege, te je ovo još jednom podatak koji treba uzeti sa rezervom i raditi na prepoznavanju potencijalnih faktora koji bi mogli ometati prijavljivanje.

Zaključci i preporuke

Osnovni zaključak izveden na osnovu istraživanja jeste da postoji potreba za kreiranjem smernica/politika za očuvanje bezbednosti dece u okviru svake organizacije. U korist ove potrebe govore najpre postojeći slučajevi zlostavljanja koji su se dogodili u okviru organizacija, kao i saznanja zaposlenih u organizaciji da su deca doživela nasilje ili zlostavljanje od strane osoba izvan organizacije na drugim mestima. Iako je samo jedna petina organizacija navela da nema definisane smernice za slučaj nasilja ili zlostavljanja, potrebno je analizirati i po potrebi revidirati i postojeće smernice/politiku/procedure, a sa ciljem pružanja što bolje zaštite deci. Takođe, treba obratiti pažnju na nepoverenje koje postoji prema institucijama sistema, naročito sistemima pravosuđa i policije. Potrebno je jačati kapacitet organizacija da prepoznaju prepreke prijavljivanju nasilja, kako od strane deteta, tako i od strane zaposlenih u organizaciji.

Summary

The main conclusion derived from the research is that there is a need to create guidelines for child safeguarding within each organization. This need is supported primarily by existing cases of abuse that have occurred within organizations, as well as the knowledge of employees in the organization that children have experienced violence or abuse by persons outside the organization or elsewhere. Although only one fifth of the organizations stated that they did not have an adopted document with guidelines for cases of violence or abuse, it is necessary to analyse and, if necessary, revise the existing guidelines, with the aim of providing the best possible protection for children. Also, attention should be paid to the distrust that exists towards the institutions of the system, especially the judiciary system and the police. It is necessary to strengthen the capacity of organizations to recognize obstacles to reporting violence, both by the child and by employees in the organization.

